

Per un nou contracte social

Tot i que la discriminació per raons de sexe no està tolerada per llei, la realitat demostra que la igualtat entre homes i dones en el món laboral no existeix. Les dones tenen dificultats per accedir al món laboral i pateixen una discriminació salarial.

La Constitució espanyola reconeix el dret a la igualtat i a la no discriminació com a drets fonamentals de les persones i l'Estatut dels Treballadors estableix el principi de no discriminació per raó de sexe i el principi d'igual remuneració per un treball d'igual valor.

Tot i el dret i la reivindicació de les dones a tenir un treball, el camí per aconseguir-ho no és fàcil i per això les dones encara són objecte de desigualtats i discriminacions. Per mirar de pal·liar aquestes discriminacions i garantir una igualtat d'oportunitats per accedir al mercat laboral, en temps recents s'ha començat a aplicar a les dones la discriminació positiva. Partint de la idea que no és just tractar de la mateixa manera dues situacions desiguals, es va elaborar aquesta teoria de la discriminació positiva que consisteix a aplicar mesures de pro-

tecció pel sector que tingui especialment difícil l'accés al treball, l'educació, etc. Es tractaria d'una solució transitòria fins a aconseguir la igualtat de fet.

Taxa d'atur alta. La presència femenina en el món laboral és cada vegada més notable tot i que encara està lluny de la presència masculina: atenen a la taxa d'ocupació masculina i femenina, entre el 1992 i el 1998, segons dades facilitades per la Direcció General d'Ocupació de la Generalitat de Catalunya del desembre del 1998, veiem que a Catalunya la taxa d'ocupació femenina ha augmentat, mentre que la masculina ha disminuït. A Catalunya, l'any 1992, la taxa d'ocupació femenina se situava en un 30,5% i el 1998, en un 33,6%. En canvi, la taxa d'ocupació masculina ha disminuït en un punt aproximadament i ha passat del 60,9% al

59,8%. Tot i aquesta lleugera disminució, la taxa d'ocupació masculina a Catalunya gairebé dobla la femenina. Pel que fa a la resta de l'estat espanyol veiem que la tendència és semblant: el 1998 la taxa d'ocupació masculina se situava en un 55,1% i en un 27,8% la taxa d'ocupació femenina.

Tot i aquest petit augment de l'ocupació femenina, les dificultats de les dones per accedir al mercat laboral continuen essent evidents, cosa que queda palesa en la taxa d'atur registrat per sexes. Segons dades facilitades també per la Direcció General d'Ocupació, l'atur femení ha disminuït molt més que el masculí entre els anys 1992 i 1998 però encara continua essent molt més elevat. La taxa d'atur femení a Catalunya ha disminuït 7 punts: del 17% el 1992 ha passat al 10% el 1998, i en canvi, l'atur masculí

Camí cap a la igualtat...

"No es neix dona, s'arriba a ser-ho." Aquesta és la famosa frase del llibre *El segon sexe*, de Simone de Beauvoir, que es va publicar el 1949, ara fa cinquanta anys, i que ha influït més en la reactivació del feminisme de la segona meitat del segle XX. En aquest assaig, l'escriptora i filòsofa francesa qüestionava la idea de la feminitat, nega el caràcter natural de l'instint maternal i nega que hi hagi un

destí biològic femení. Per contra, sosté que la feminitat és producte d'una construcció cultural i social. L'assaig de De Beauvoir va ser criticat i aplaudit, però va transformar el món. Ara es compleixen cinquanta anys de la publicació d'*El segon sexe* i encara conserva la seva força i vigència. Precisament, amb motiu d'aquest cinquantenari, universitàries de tot el món s'han reunit a París per debatre'n les seves tesis i, recentment, la Universitat de València i l'editorial Càtedra han coeditat l'obra.

Aquest assaig ha estat una de les fonts del feminisme de la segona meitat del se-

gle, però fa molts anys que les dones caminen per reivindicar la igualtat entre sexes i participar en els escenaris públics. El canvi decisiu de la situació es remunta a la meitat del segle passat. El desenvolupament industrial va provocar la creació d'una classe obrera en bona part femenina i alhora va determinar l'alfabetització de les dones. La lluita per aconseguir el sufragi, el dret al vot, ha estat una altra de les llargues reivindicacions de les dones, que a la majoria de països europeus no es va assolir fins després de la I Guerra Mundial. I el camí per l'emancipació femenina també ha passat per un

ha passat del 6,8% al 5,3%. Les dades reflecteixen, doncs, que actualment hi ha el doble de dones aturades que homes.

Discriminació salarial. La divisió del treball entre homes i dones també dona lloc a la discriminació. L'exemple més clar és la discriminació salarial: una dona pot rebre un salari inferior que un home, malgrat que tingui la mateixa formació, capacitat de treball, resultats i dedicació que el seu company. També hi ha, però, una desigualtat salarial, en el sentit que les dones fan feines diferents que els homes i les "feines de dona" estan més mal pagades que les dels homes. En aquest cas, es dona una desigualtat entre gèneres. Segons un estudi de la Universitat Pompeu Fabra i la Universitat Politècnica de Catalunya, en base a les enquestes d'estructura salarial de l'INE de 1993 a 1996, en els sectors d'indústria i serveis, les dones sempre cobren menys que els homes, tant si tenen estudis com si no. L'estudi posa de manifest que les diferències salarials es troben en tots els grups de dones i que mai s'arriba al 80% del sou de l'home. Aquest estudi també conclou que una dona cobra per terme mitjà un 27% menys que un home en el mateix lloc de treball i que com més titulació té la dona més gran és la diferència salarial respecte a l'home. En aquest sentit, l'estudi aporta les següents dades: les diplomades i llicencia-

ARXIU / EFE

des cobren gairebé la meitat del sou que els homes que ocupen el mateix lloc de treball (una diplomada universitària cobra per hora un 55,7% menys que un company de treball i en cas de les universitàries amb postgrau o doctorat el percentatge arriba al 54,6%); les dones amb títol d'EGB o un altre equivalent no pateixen tant aquesta discriminació indirecta i guanyen, per hora, el 70,86% del que guanya un home; i, les dones sense estudis cobren el 67,8% del sou dels homes en la seva mateixa feina.

Precarietat laboral. Segons dades facilitades per l'Institut Català de la Dona (ICD), l'any 1997, el 17% de les dones que

treballaven a Catalunya ho van fer amb un contracte a temps parcial i el 78% de les persones contractades a Catalunya a temps parcial van ser dones. L'ICD considera que el treball a temps parcial pot afavorir la incorporació de les dones al mercat laboral i alhora pot facilitar la compaginació del treball i les responsabilitats domèstiques. Tot i això, l'ICD alerta que en comptes de tendir a una justa compartició de responsabilitats entre homes i dones, el treball a temps parcial afavoreix que les responsabilitats familiars recaiguin de manera exclusiva sobre les dones i, a més, redueix les possibilitats de promoció professional de les dones ja que entre els llocs de treball amb horari re-

Imatge del IV Congrés Internacional de la Dona. El 4 i 5 de setembre del 1995 es va celebrar a Pequín la reunió internacional més gran que mai s'ha convocat sota els auspicis de les Nacions Unides per a parlar dels problemes de la dona.

altre aspecte fonamental: el relatiu al control de la natalitat i l'accés a una maternitat voluntària. La despenalització de l'avortament i la seva inclusió en la sanitat pública, però, encara són una demanda important.

Alguns dels esdeveniments que han marcat a l'estat espanyol el camí de les dones són:

1857: Llei Moyano, que estableix l'obligació de crear escoles tant de nens com de nenes i l'obligatorietat d'escolaritzar les nenes.

1900: S'estableix el límit legal a la jornada laboral dels infants i de les dones

i s'estableixen quatre setmanes de permís en cas de part, però sense salari.

1910: Les dones es poden matricular lliurement a les universitats sense necessitar d'autorització.

1931: S'aprova la llei que concedeix el vot a les dones.

1933: Primera vegada que les dones participen en unes eleccions legislatives per al Congrés dels diputats espanyol.

1980: Mercè Rodoreda és la primera dona a qui s'atorga el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

1981: Es torna a instaurar a l'estat espanyol el dret al divorci.

Recentment, la IV Conferència Mundial de les Nacions Unides sobre les Dones i el Fòrum d'ONG celebrats a Pequín el 1995 representen la cimera internacional més important que s'ha dut a terme per parlar dels problemes de les dones. Aquestes trobades aplegaren delegacions de 189 estats i més de 30.000 dones d'arreu del món, amb l'objectiu de buscar solucions per millorar la situació de les dones. De fet, han representat un gran pas en el camí cap a la igualtat. Algunes de les línies d'acció prioritàries que es van acordar són l'eradicació de la pobresa de les dones, l'accés a l'ensenyament

Discriminació salarial

- Una dona cobra un 27% menys que un home en el mateix lloc de treball.
- Com més titulació té la dona, més gran és la diferència salarial respecte a l'home.
- Les diplomades i llicenciades cobren quasi la meitat del sou que els homes que ocupen el mateix lloc de treball.
- Una diplomada universitària cobra per hora la meitat que un company de feina, exactament un 55,7%.
- En el cas de les universitàries amb un postgrau o doctorat, el percentatge arriba al 54,6% del que cobren els homes.
- Les dones amb títol d'EGB o un altre d'equivalent no pateixen tant aquesta discriminació indirecta i guanyen, per hora, el 70,86% del que guanya un home.
- Les dones sense estudis cobren el 67,8% del sou dels homes en la mateixa feina.
- Les diferències salarials es troben en tots el grups de dones, i mai s'arriba al 80% del sou de l'home.
- Amb estudis o sense, les dones sempre cobren menys que els homes.

DADES DE L'ESTUDI DE LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA I LA UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA, BASADES EN LES ENQUESTES D'ESTRUCTURA SALARIAL DE L'INE DE 1993 A 1996, EN ELS SECTORS D'INDÚSTRIA I SERVEIS.

duït predominen els de baixa qualificació.

"A Catalunya, de cada quatre dones que treballen a fora de casa, n'hi ha tres que també han de fer les feines domèstiques, sense tenir cap tipus de col·laboració. Això és una discriminació i per això cal actualitzar el nou contracte social entre homes i dones, que té com a objectiu compartir per aconseguir una societat més equilibrada", afirma la presidenta de l'ICD, Joaquina Alemany.

Poca presència en la política.

A banda de les dificultats per accedir al món laboral i les discriminacions salarials, també hi ha un fet que salta a la vista: la presència de la dona en els llocs

de presa de decisions és molt escassa. En el cas de Catalunya, segons dades facilitades per l'Institut Català de la Dona, al Parlament català, en l'actual legislatura 1995-1999, només hi ha 22 dones, que representen un percentatge del 16,3%. Al Congrés dels diputats, també en l'actual legislatura, 1996-2000, les dones representen un 22%, i al Senat, un 14,5%. Al Parlament Europeu és on es recull la xifra més alta de participació femenina amb un 25,2%. En aquest àmbit s'ha mirat de potenciar la participació femenina a través de la discriminació positiva amb fórmules com el sistema de quotes (un sistema per reservar un percentatge de places a les llistes electorals per les do-

nes). Actualment, però, la tendència europea és apostar per l'anomenada "lleï de la democràcia paritària" que pretén regular que a les llistes electorals no hi hagi ni més del 60% ni menys del 40% de representants de cada gènere, ja siguin homes o dones.

A totes aquestes discriminacions que pateixen les dones se li han de sumar les que es deriven de la maternitat, ja que moltes dones s'han quedat sense feina perquè estan en edat de tenir fills o simplement se'ls ha abaixat de categoria o no se'ls ha renovat un contracte..., cosa que s'ha de denunciar, perquè no és legal, emprenent accions contra les empreses. I també hi ha les discriminacions que es deriven de la teoria americana del sostre de vidre, segons la qual les dones tenen un sostre que no les deixa pujar dintre l'empresa (i que no es veu perquè és de vidre), o la teoria de les arenes movedisses que diu que quan una dona està ben situada li ve un procés de separació o té un fill i per tant s'hi ha de dedicar.

Tenir un treball i una remuneració suficient són una reivindicació de les dones ja que és la garantia de tenir uns ingressos i poder ser autònomes, però aconseguir-ho no és la fi de la lluita de les dones sinó el punt de partida per construir unes relacions interpersonals en què la dominació i l'explotació quedin substituïdes pel respecte mutu i la col·laboració.

Teresa Salas

sense discriminacions, l'accés a la salut i al control de la reproducció o l'abolició de les diferents formes de violència contra les dones, entre altres. I és que som a les portes d'un nou mil·lenni i encara hi ha moltes dones que pateixen discriminacions i desigualtats i són víctimes de maltractaments, de la pobresa o viuen en països on no se'ls reconeix cap dret. Només cal fixar-nos en la submissió de les dones en els països islàmics, la mutilació dels òrgans sexuals femenins, com l'ablació de clítoris, en països de l'Àfrica, o la pobresa i les situacions d'emergència en què es troben les dones, jun-

tament amb els infants, al Tercer Món.

A la nostra societat continua havent-hi una divisió sexual del treball i moltes dones són dependents econòmicament, ja que es veuen obligades a fer una sèrie de tasques sense cobrar cap salari. La incorporació de les dones al món laboral no està plenament normalitzada, ja que a banda de la desigualtat d'oportunitats, pateixen discriminacions salarials, tenen problemes en el moment de ser mares o es veuen obligades a fer una doble jornada, encarregant-se de les feines domèstiques a més del treball fora de casa, cosa que implica un evident esgotament i res-

ta possibilitats de promoció en el camp professional.

El 8 de març és el Dia Internacional de la Dona, una diada que es va celebrar per primera vegada fa 85 anys a Alemanya, Suècia i França i que molts països van adoptar des del 1977, després que l'Assemblea General de les Nacions Unides fes una resolució per proclamar un dia l'any com a diada internacional de la dona. La celebració d'un dia així demostra que encara queda camí per fer, fins a normalitzar la situació de les dones en molts àmbits i en molts països on certament no estan gens considerades. **Teresa Salas**